

Кресан О. Д. Психологічні показники переживання життєвих подій у текстах студентів / О. Д. Кресан // *Актуальні проблеми практичної психології* : зб. наук. праць. Херсон : ПП Вишемирський, 2008. Частина I. С. 195–197.

УДК 159.923.2

ПСИХОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПЕРЕЖИВАННЯ ЖИТТЄВИХ ПОДІЙ У ТЕКСТАХ СТУДЕНТІВ

Кресан Ольга Дмитрівна

Інститут психології імені Г.С. Костюка АПН України

Постановка проблеми. Проблема вивчення текстів становить науковий інтерес для багатьох галузей знань. Зокрема тексти досліджуються у філософії, лінгвістиці, літературі, психології тощо. Психологія досліджує внутрішні, суб'єктивні аспекти створення, сприймання, розуміння та інтерпретації текстів. Галузь психологічного знання, яка займається вивченням текстів, називається *психологічна герменевтика*. Це напрям досліджень, що вивчає психологічний аспект проблеми розуміння та інтерпретації психічної реальності людини, її особистого досвіду, який зафіксований у різного роду текстах, з'ясовує психологічні механізми розуміння та інтерпретації вербальних та невербальних повідомлень, [6, с.7]. Дослідження текстів з психологічної точки зору дає змогу зрозуміти внутрішній світ людини, її досвід, думки, переживання.

Переживання як категорія внутрішнього світу становить важливий і не до кінця вивчений психологічний феномен. Тексти людини як результат внутрішньої роботи та продукт діяльності можуть з одного боку фіксувати особливості процесу переживання людиною тих чи інших подій, явищ, а з іншого - створювати це переживання. Оскільки за словами Л.С.Виготського мовлення не лише виражає внутрішній світ людини, але й формує його.

Метою нашого дослідження є вивчення психологічних показників переживання студентами життєвих подій, що відображені текстах.

Теоретико-методологічний аналіз проблеми. Поняття *переживання* широко використовується у вітчизняній та зарубіжній психологічній науці. Важливий внесок у його розробку зробили Л.С.Виготський, Л.І.Божович, С.Л.Рубінштейн, Ф. Є. Василюк та інші.

Термін „переживання” означає перенесення чогось у живий стан, тобто переведення події, відчуття, предмета, що оточують людину, в стан живого сприйняття, живого ставлення. Тобто процес переживання являє собою репрезентацію свідомістю самій собі того, що відбувається в оточуючому світі, біологічному тілі чи „всередині” самої особистості. Таким чином, термін „переживання” фактично є релевантним терміну „свідомість” [5, с. 160].

У психологічній науці переживання також розглядається як афективне ставлення особистості до середовища, одиниця особистості та середовища [3, с. 994-995], як особлива діяльність, робота з перебудови психологічного світу, пов’язана з подоланням особистістю критичних ситуацій, з перенесенням будь-яких складних подій [2] , як синонім суб’єктивного досвіду особистості, як одиниця феноменального поля [9]. У зв’язку з подібним розумінням переживання даний психологічний феномен є тісно пов’язаним з поняттям життєвої події.

Подія є одиницею особистого досвіду людини. Під подією розуміють значущий для особистості випадок, епізод життя, який надовго запам’ятовується та приносить істотні зміни в її життя (в зовнішні умови життя, у внутрішній світ, стан здоров’я, взаємостосунки з оточуючими тощо) [7, с.120]. У психологічній науці події розглядаються як біографічні події, події середовища, події внутрішнього життя (Н.А.Логінова), біографічні події (Б.Г.Ананьев), життєві події (Т.Б.Карцева, С.Л.Рубінштейн).

Життєва подія – це поворотний етап життєвого шляху особистості, пов’язаний із прийняттям нею на тривалий період життя важливих рішень [8]. За словами Т. Б. Карцевої подія є для людини лише тоді життєвою, коли її здійснення торкається центральних аспектів її особистості – образу Я, уявлень про себе [4, с.97].

Отже подія поєднує в собі суб'єктивні та об'єктивні аспекти життєдіяльності, відображається у внутрішньому світі особистості, у свідомості, думках, переживаннях. Тому явище переживання виявляється тісно пов'язане з життєвими подіями, які можуть виступати об'єктом даного переживання.

С. Л. Рубінштейн розглядає переживання особистості у зв'язку з подіями, точніше переживанням він називає таке психічне явище, яке стало подією внутрішнього життя людини [8, с.12]. Переживання таким чином тісно пов'язане зі свідомістю людини, оскільки воно завжди є усвідомленим, не залишається у внутрішньому світі, а співвідноситься з зовнішнім, предметним світом [8, с.14]. Співвіднесення переживання з предметним світом, на нашу думку, свідчить про те, що воно може бути втілене в продуктах та предметах оточуючої дійсності, зокрема в письмових джерелах, текстах. З огляду на це ми побудували наше емпіричне дослідження.

Основний матеріал і результати дослідження. Для емпіричного вивчення даної проблеми ми провели дослідження переживання студентами життєвих подій, що відображені у їхніх текстах. Предметом нашого дослідження були показники переживання життєвих подій у текстах студентів. В якості досліджуваних виступили студенти 1 – 3 курсів Ніжинського державного університету імені М.Гоголя спеціальності „Психологія”. Досліджуваним було запропоноване проєктивне завдання – написати текст, розповідь у вільній формі на тему: „Місце психології у житті людини: моє бачення до і під час навчання у вузі”. Таке експериментальне завдання було обране для того, щоб у непрямій формі спонукати досліджуваних до створення тексту-оповіді про події, пов'язані з майбутньою професійною сферою, а також виявити показники їх переживання, виражені в текстах. На нашу думку, про переживання життєвих подій особистістю свідчать показники саме оповідального тексту, наративу.

Наратив – це спосіб репрезентації минулого досвіду за допомогою послідовності впорядкованих речень, що передають часову послідовність подій.

Розрізняють наративи у вузькому та широкому сенсі: 1) оповідання взагалі як процес породження історій, оповідань тощо; 2) наратив як конкретна чітко окреслена форма оповідання, спрямована на те, щоб залучити слухача емоційно, зробити співчутливим спостерігачем або "співучасником" подій [Цит. за: 6, с.88]. Дослідженнями у галузі наративної психології займалися Дж. Брунер, Й.Брокмейкер, Р.Харре, О.Жорняк, Н.Чепелева та інші. На нашу думку, елементи наративного тексту в розповідях досліджуваних можуть свідчити про переживання ними життєвих подій, а отже, і з їх включенням до внутрішнього світу, до Я-концепції.

Відповідно до вищезазначених особливостей ми аналізували тексти досліджуваних за такими **смісловими, психологічними** ознаками (які у свою чергу можуть виступати показниками переживання життєвих подій): конкретність розповіді; наявність емоційного забарвлення; адекватність до життєвих реалій; наявність інформації про особистісний досвід; цілісність, завершеність оповіді. Крім цього, ми аналізували тексти досліджуваних за **лінгвістичними**, ознаками, які використовуються у філологічних науках для аналізу наративів. Такими ознаками наративу, на думку різних дослідників є наявність дійових осіб і сюжету, який еволюціонує в часі (Й. Брокмейер, Р. Харре) [1, с.33].

Узагальнюючи основні погляди на лінгвістичні ознаки наративу, у своєму дослідженні ми вирішили виділяти наступні показники в текстах досліджуваних: резюме – „передмова” до наративу, наявність героїв, персонажів, спогади про конкретні життєві події, оцінка – вияв авторського ставлення до описаного в тексті (використання особових займенників Я, мене), висновок.

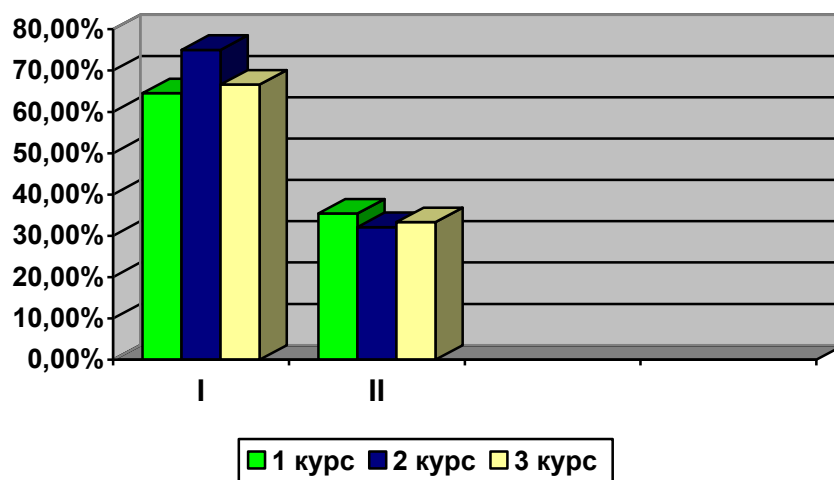
Поява у текстах досліджуваних оповідальних, наративних ознак, що виражається в сукупності смислових та лінгвістичних показників, може свідчити про переживання студентами життєвих подій. На нашу думку, спогади про життєві події, які з’являються у досліджуваних в межах даного завдання і

можуть функціонувати у вигляді наративу, є тісно пов'язані з процесом переживання даних подій, з вираженням афективного ставлення до середовища.

В результаті аналізу текстів досліджуваних ми виявили, що між результатами трьох груп студентів є деякі відмінності. Зокрема це кількісні та якісні відмінності за параметром наявності у текстах ознак наративу. Загальна кількість ознак наративу в текстах є невеликою. Це пояснюється тим, що завдання на створення наративу досліджуваним не ставилось. Проте ознаки наративного тексту в роботах досліджуваних все ж наявні. Це явище можна розглядати як активність за межами завдання (Д.Б.Богоявленська).

Як бачимо з діаграми, серед ознак наративного тексту у всіх трьох групах досліджуваних переважають смислові, психологічні характеристики наративу. Ці показники складають 64,5%, 75%, 66,6% відповідно у групах першого, другого і третього курсів. Натомість відсоток показників лінгвістичних ознак наративу є значно нижчим відповідно 35,4%, 32,1%, 33,3%. Це можна пояснити відсутністю у досліджуваних навичок написання наративного тексту, а також особливостями інструкції (як уже зазначалося, досліджуваним не ставилося завдання написати наратив).

Діаграма розподілу ознак наративу в групах досліджуваних

I – смислові ознаки II – лінгвістичні ознаки

Проте все-таки помітною є тенденція до збільшення оповідальних ознак у текстах студентів від першого до третього курсів. Про це свідчить збільшення числового показника ознак „інформація про особистий досвід”, а також

„спогади про життєву подію” (які є класичними ознаками наративу). Знижується до третього курсу у порівнянні з першим та другим емоційне забарвлення текстів та відповідність життєвим реаліям, що можна пояснити з одного боку тверезим, більш серйозним ставленням до своєї професії, а з іншого деяким песимізмом і невпевненістю в своєму майбутньому у зв'язку з обраним фахом.

Висновки. Ми проаналізували психологічні показниками переживання життєвих подій у текстах студентів за допомогою виявлення ознак наративу у даних текстах. Ми припустили, що показниками переживання будуть ознаки оповідального тексту в розповідях досліджуваних. Тексти студентів ми аналізували за смисловими, психологічними, та лінгвістичними ознаками наративів. В результаті аналізу текстів було виявлено, що ознаки наративу, а отже і показники переживання життєвих подій мають позитивну динаміку від першого до третього курсів, що свідчить про осмислення та усвідомлення свого досвіду.

Література

1. Брокмейер И., Харре Р. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы // Вопросы философии. - 2000. - № 3. - С. 29-42.
2. Василюк Ф. Е. Психология переживания. – М.: Издательство МГУ, 1984. – 200 с.
3. Выготский Л.С. Психология. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1008 с.
4. Карцева Т.Б. Понятие жизненного события в психологии // Психология личности в социалистическом обществе. Личность и ее жизненный путь / Отв. ред. Б. Ф. Ломов, К. А. Абульханова-Славская. – М.: „Наука”, 1990. – 213 с.
5. Максименко С.Д. Генезис существования личности. – К.: Изд-во ООО „КММ”, 2006. – 240 с.
6. Проблеми психологічної герменевтики. Монографія / За ред. Н.В.Чепелевої. – К.: Міленіум, 2004. – 276 с.
7. Психология личности: Словарь-справочник / Под. ред. П.П.Горностая, Т.М.Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.

8. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000. – 712 с.

9. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека: Пер. с англ. / Общ. ред. и послесл. Исениной Е.И.. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1998. – 480 с.